

A ZSIDÓKÉRDÉS.

ÍRTA

EGY ZSIDÓ.

ÁRA HÚSZ KRAJCZÁR.

A zsidó-kérdés létezik. Ennek a bizonyítgatására kár volna egy szót is vesztegetni. És én nem merem állítani, hogy jobb volna, ha nem léteznék.

Ez bizonyára szokatlan mondás egy filosemitától, jobban mondva: sémitától, vagy még jobban mondva: ílosemita sémitától. (Mert vannak ám a n t i sémita sémiták is.) Megmagyarázom, hogy hogyan értem.

Mit jelent az, hogy: „a zsidókérdés most létezik”?

Nagyon sokan felületesen gondolkozva azt hiszik, hogy nem jelenthet mást, minthogy ezelőtt nem létezett, most meg létezik. Ez nem igaz.

A zsidókérdés ezelőtt is létezett: mindig létezett. Nem él most olyan öreg ember, – még ha gyapjú-utczai kóristáné volna is, – ki oly időre emlékeznék vissza, midőn a keresztények egy része a zsidók iránt gyűlölettel vagy legalább bizalmatlansággal ne viseltetett volna. De ne bántsuk a régi időket. Ezekben az antisemitizmus ki volt elégítve az által, hogy a zsidóknak nem adták meg az emberi jogokat. A mostani állapot megítéléséhez tehát úgy sem sokkal járulhatnak. Maradjunk az újabb időnél. Nem létezett-e ebben is folyton, szüntelenül az antisemitizmus? A zsidók elleni gyűlölet és bizalmatlanság mindig létezett, csakhogy lappangott – a közéletben, a társadalmi érintkezésben azonban folyton testet öltött.

Most a zsidókérdés országosan fel van vetve. Erre mondják: hogy a zsidó-kérdés létezik. A különbség a jelenlegi és ezelőtt való állapot közt az, hogy ami eddig csak lappangott, illetve csak a társadalmi érintkezésben nyilvánult, most nyíltan hirdettetik, és a társadalomban általában praegnansabbul nyilvánul.

Mindezt mindenki tudja, de szükségesnek tartottam elmondani, mert nagyon kevesen tartják figyelemben és azért látják sokkal sötétebb, vagy ha úgy tetszik: vörösebb színben a helyzetet, mint a minő az tényleg.

Hát én sokkal jobban szeretem mint magyar és mint zsidó a mostani állapotot a réginél. Hogy mért szeretem jobban mint magyar, arra még majd későbben tüzetesebben visszatérek. Mint zsidó, mint filosemita sémita azért szeretem jobban, mert a mostani antisemitizmus a zsidófelekezet társadalmi emancipációját határozottan siétteti. „A felekezet hátramaradott része nem érzi hátrányait, a műveltebb zsidókra nézve, ha jól fogják fel a helyzetet – a nyílt gyűlölet és bizalmatlanság egy cséppel sem rosszabb mint az az ezelőtti – állapot. Nem lehet erre jelzőt találni, csak é r e z n i lehetett

Ezen, bizonyára szokatlan állítások alaposságát most nem bizonyítgatom tovább, ki fog az tűnni a hátrábbi fejetezetekből.

A műveltebb zsidók közül egyeseknek a mostani antisemitizmus bizonyára sok kárt okozott és okoz, de nem oly sokat, mint általán hiszik. Pl. ha most valamely ügyvéd egy ügyvédjelöltet akar alkalmazni és kijelenti, hogy csak keresztényt alkalmaz, azt mondják, hogy íme az antisemitizmus!

Bocsánatot kérek! Ezen ügyvédek nagy része ezelőtt sem fogadott zsidó ügyvédjelöltet, csak hogy nem jelentette ki nyíltan, hanem mikor a zsidó pályázó ajánlkozott, egyszerűen nem fogadta meg.

Kétségtelen azonban, hogy a mostani antisemitizmus

egy kevéssel szaporította azok számát, kik zsidó vallásuk miatt szenvednek hátrányt.

Pl. a m. év szeptember havában Budapesten a.... cs. k. gyalogsági divisional tartott tartalékos tiszti vizsgákon mind a zsidó önkénytest megbuktatták. Egyetlen egy zsidó önkénytes sem lett tartalékos hadnagygyá. Az ezelőtti (lappangó) antisemitismus mellett lett volna talán 2-3. A vallástól eltekintve: megérdemelte volna 4-5.

Elmondok még egy esetet.

Ezelőtt körülbelül két évvel Mocsáry Lajos, orsz képviselő és az országgyűlési függetlenségi kör elnöke, meglátogatta K o s s u t h L a j o s t Turinban. Kossuth egy akkor Olaszországban tartózkodó művelt és több idegen nyelvet beszélő és író magyar fiatal embernek szeretett volna Magyarországon illő alkalmazást szerezni. Beszélgetés közben megkérdezte Mocsáryt, hogy mit lehetne a fiatal ember érdekében tenni?

Mocsáry kissé gondolkozott, azután megszólamla:

„Minő vallású az a fiatal ember?”

Kossuthra e kérdés oly kínosan hatott, hogy sokáig emlegette. Mocsárynak különben nem adott választ, hanem hirtelen másra téríté a beszédet.

Nem akarom kutatni, hogy mi volt Mocsáry kérdésének indoka? Lehet, hogy ő nem akart zsidó érdekében közbenjárni, lehet, hogy csak a hazai hangulatra való tekintettel eresztette meg azt a kérdést, melyre a kormányzótól nem kapott feleletet. Annyi azonban bizonyosnak látszik, hogy a mostani antisemitismus szónokolt belőle.

Az egyes esetek – melyeket jó a maguk értékére reducalni, egy egész felekezetet érdeklő ügyben nem döntök. Mégegyszer hangsúlyozom és hátrább be is bizonyítom, hogy a mostani antisemitismus a zsidófelekezetre nem hátrányos.

A mostani antisemitismus pertractálásánál lényeges dolog annak meghatározása, hogy m e k k o r a tulajdonképpen ez az antisemitismus?

Tegyük fel határozottabban a kérdést.

Magyarország lakosságának mily nagy része antisemita?

Erre a kérdésre persze nem lehet numerussal felelni, hanem csak megközelítő ítéletet lehet alkotni a megfigyelésekből.

Tény, hogy a magyar intelligentiának egy része antisemita, más része nem antisemita érzületű. Az antisemita érzületnek és okainak különféleségét később fogom fejtegetni. Tartsunk egyelőre mindent egy kalap alatt.

Nézzünk szét egy kissé.

A legelső antisemita Magyarországon Simor János bíbornok-prímás. Simor már Istóczy fellépése előtt hirdette az antisemitismust – a szószékről. Körülbelül tizedfél esztendeje lehet, hogy pünkösöd vagy húsvét első napján (már nem emlékszem határozottan) praedicatióját meghallgattam az esztergomi basylicában.

„És kösziklára építem az én váramat, stb.”

Krisztus e mondása volt a praedicatio themája. A primás a katolikus vallás egyedül üdvözítő voltát bizonyította. A református és különösen az anglican egyházat mód nélkül lehordta. Ezután erkölcsi tanácsokat osztogatott a híveknek. És végre ezeket mondta:

„Ha nem az egyház parancsai szerint éltek, rosszabbak leszek a nem katolikusoknál, de még a z s i d ó k -nál is.”

Képzeltetni, hogy a primás e szavai, ki kétségkívül a legjobb népszónoka az országnak, mily érzületet ébresztettek vagy erősítettek meg a hallgatóságban.

Különben a herczeg-prímás nemcsak a szószéken, nemcsak a főrendiházban, hanem mindenütt minden alkalommal kifejezést ad antisemitaságának.

Van ő eminentiájának Bécsben egy háza, melyben bérlakók laknak. Ezelőtt körülbelül 6-8 esztendővel inspicálta ezt a házat. Minden lakásba bement. A lakókat természetesen zavarba hozta a magas látogatás, de ő eminentiája megnyugtatta őket:

„Miért ijedtek így meg? Ne féljeteK, nem akarok én steigerolni, nem v a g y o k én z s i d ó .”

Ezen szavakkal beszélte el maga a primás ezt az esetet egy nála tisztelgő – zsidó küldöttségnek. Ez utóbbi körülmény bizonyára igen szép fényt vet a bíboros főpap egyenes jellemére, de nem alterálja antisemitaságát. Hogy azonban a herczeg-primás nem tekinti a zsidókat külön „ember-faj”nak, annak bizonyítására megemlítem, hogy egy az esztergomi rabbihoz intézett levelében az utóbbit „kedves kollega”nak czimezi.

A főpapi és általában a katolikus papi körökben bizonyára sok antisemita található. Azt hiszem azonban, hogy merész állítás volna azt mondani, hogy a katolikus papok nagy része antisemita. En tapasztalataim alapján; merem állítani, hogy 10 katolikus pap között nem talál-j közük több mint 2-3, ki az antisemitismus híve volna.

Az egyetemi tanárok egy része szintén határozottan antisemita érzületű. Pl. J e n d r a s s i k ú r még Solymosi Eszter lesakterolásáról is meg volt győződve. Az egyetem rektora volt a nevezetes pör folyamata idejében. A rector hivatalos órák nagy részét a felett való töprengéssel töltötte el, hogy mily módon hitethetné el azt magával, hogy Eszter vére a húsvéti „maczesz”hoz volt szükséges. Mert hát az esze nem igen akart megbarátkozni ezzel a hittel, az antisemita érzület azonban erősen dolgozott benne. Végre abban állapodott meg, hogy lehetetlen, hogy a nyíregyházi törvényszék, melynek tudnia kell, hogy ítéletét még két forum meg fogja vizsgálni – csupán antisemitismusból folytatná a vizsgálatot és tartaná a zsidókat fogságban. Kell, hogy alapos gyanúkok legyenek a vádlottak ellen.

És a budapesti tudomány-egyetem rektora szentül hitte, hogy Eszter vére a „maczes”hoz volt szükséges.

Hogy a törvényszék ítélete után megváltoztatta e nézetét, nem tudom. Az esetet csak annak feltüntetésére hoztam fel, hogy mily intenzív antisemitizmus lakozik szellemi aristokracziánk némely tagjában.

Mint mondtam, az egyetemi tanárok egy része szintén antisemita. Több nevet nem említek, csak még azt jegyzem meg, hogy ámbár a jogi kar tanárai közt is vannak antisemiták, a közgazdasági tudományt előadó tanárok között egy sem antisemita. Hogy az országgyűlés tagjai és írók között mily mértben van elterjedve az antisemitizmus, arról a közönség meglehetősen tájékozva van, ámbár e pontra nézve is sok érdekesebb lehetne elmondani a kulissza mögötti dolgokról.

Sokan vannak, a kik nyíltan küzdenek az antisemitizmus ellen, de „otthon” azt tartják, hogy igaza van L e I I e örökké mosolygó képviselőjének, kinek „elvei” – mint azt egy a képviselőházban megeresztett, de a gyorsírók által fel nem jegyzett közbeszólásával kifejezte, abban culminálnak, hogy fölösleges minden antisemita szónoklás, mert mindenki tudja, hogy: hunczut a zsidó.

Kétségkívüli dolog mindazonáltal, hogy a „szellemi aristocratia” nagyobb része nem antisemita.

Egy szép esetet mondok el, melyet biztos forrásból tudok.

A „Fővárosi Lapok”ban nem rég megdicsérték Istóczyt. Vadnay Károly – a szerkesztő – megütközve olvassa másnap reggel lapjában a dicséretet. Szemére is hánnya az illető munkatársnak, mihelyt találkozott vele:

„Ugyan kérem, hogy dicsérhette meg azt az embert?”

„Hát kérem” – felelt a munkatárs – „Istóczy igen képzett, tanult ember.”

„Annál rosszabb, hogy mégis olyan dolgokat csinál.”

„Neki az az elve!”

„Elve? Hát akkor a lopás meg a sikkasztás is elv.”

Ezzel véget ért a beszélgetés és azóta a „Föv. L.”ban nem volt megdicsérve Istóczy.

Az intelligencia azon részében, mely nem számítható a „szellemi aristokratia” közé, már sokkal nagyobb perccenttel van képviselve az antisemitizmus. És ez nagyon fontos, mert a népre úgy számánál mint viszonyainál fogva ez az intelligencia sokkal nagyobb befolyással van mint a szellemi aristocratia. Merem állítani, hogy a magyar intelligencia nagy része antisemita.

A mi a népet illeti, csak törpe minoritásban nincs vagy nem volna felkelhető ellensúlyozás nélkül az antisemita érzület. Ezen törpe minoritást a magyar vidéknek birtokos gazdái és a zsidókkal hosszabb idő óta üzleti vagy más viszonyban állók képezik. Hogy mi okozza a nép antisemitizmusát?

Antipathia a hozzá még nem hasonló nép iránt, melynek tagjaival életmódjuk és foglalkozásuk különbözőségénél fogva csak nagyon kevés alkalma van megbarátkozni. Okozza még azon sejtelem, hogy a zsidók kárt okoznak.

A nép antisemitizmusának intenzitására nézve jellemző, hogy sok községben nem azzal ijesztgetik a gyermekeket, hogy jön a mumus, vagy a kéményseprő vagy a drótos, hanem: jön a zsidó.

Néhány évvel ezelőtt egy vidéki városban tartózkodtam. Egyszer egy mellékutczába jártamban szembe jön velem egy csinos, értelmes arcú 6-8 éves kis paraszt leányka. Más nem volt az utcán látható. Midőn a kis leány melletttem elhaladt, 34 lépésről visszakiáltott: „Zsidó!”

Mi baja volt ennek a kis leánynak a zsidókkal?

A „törpe minoritás”t – mint említettem – leginkább az Alföld adja. En magam tudok két várost, hol teljes lehetlenség volna a népben antisemita érzületet felkelteni. Azt mondják, hogy „disznóság a népet egymás ellen lází-

tani. Mi bajuk van a zsidókkal? Ismerjük mindet egytől-egyig, mind becsületes ember.”

A tizenkilencedik század kilencedik tizedében persze csak az alföldi néptől lehet ilyen beszédet várni és az alföldi – zsidókról.

Azt hiszem, hogy sikerült a magyar antisemitismus mekkoraságát a valóságot legalább megközelítőleg sine ira et studio bemutatnom. Hogy a helyzetet a zsidók javára festetem volna, azt – azt hiszem – senki sem vetheti szememre.

* *

Az antisemitismus – mint már említettem – sokféle és különböző okokból származik, valamint a hidegletelés. Az antisemitismus minden fajtáját felsorolni majdnem lehetetlenség. Elégedjünk meg a főbbekkel.

Az antisemiták legfőbb és legfigyelemre méltóbb részét azok képezik, kik a zsidók g a z d á l k o d á s á t tartják károsnak az országra.

Ezt ők úgy fejezik ki, hogy a zsidók elpusztították az országot, vagy ha még nem pusztították el is egészen, hát most pusztítják, a nép vérért kiszívják, vagy hogy a hivatalos kifejezést használjam: k i s z i p o l y o z z á k .

Ezen antisemiták egy tekintélyes árnyalatát azok képezik, kiknek az fáj leginkább, hogy a magyar földbirtok egy része zsidó kézbe ment át. Oly hazafí, oly férfiú mint Apponyi Albert gróf, kinek tudománya, nagy tehetsége és jelleme előtt mindenki tisztelettel kalapot emel, monda, hogy neki végtelenül fáj, ha valamely vidéken utaztában azt kénytelen tapasztalni, hogy a régi magyar telkek egy részén új emberek, vagyis zsidók az urak.

Hunfalvy János, kitűnő tudósunk, már 7-8 évvel ezelőtt így írt: „Ha Magyarország térképén azon terüle-

teket, melyek zsidók tulajdonát képezik, veresre festenénk, megdöbbenve tapasztalnánk, hogy mily óriási terület vesztette el magyar gazdáját.”

Csak emlékezetből idéztem e szavakat, de tudom, hogy csak lényegtelenül különbözhetnek az eredeti szövegtől.

A földbirtok egy részének zsidó kézbe jutására vonatkozólag az én szerény felfogásom – bocsánatot kérek a vakmerő hasonlatért – bizonyára nem egyez meg az Apponyi gróféval és Hunfalvy Jánoséval.

Erre majd a következő fejezetben visszatérek, mert most csak az antisemitismus főbb válfajait akarom felsorolni, annyit azonban sietek kijelenteni, hogy ---- Isten engem úgy segítjen – mint e magyar hazának fia, én is osztozom Apponyi gróf fájalmában.

Az antisemiták további főbb fajtája azokból áll, kik a zsidóknak vallásában, ennek moráljában és külsőségeiben látják a bajt. Ezek az esztelen és tudatlan antisemiták. Mert azt minden művelt keresztény ember tudhatná, hogy a zsidó vallás lényege oly nagyszerű, oly erkölcsös, hogy azon időben, midőn az megalkottatt, csakis az Isten től eredhetett.

Igaz, hogy a zsidóvallás nem fejlődött a korral, nem is fejlődhetett, mert nem volt oly szervezete, mely azt fejleszthette volna. A katolikus vallásnak a római pápában, mint Krisztus e földöni helytartójában és a püspökségben mint az apostolok utódjában, oly szervezete van, hogy a jus canonicum már egyedül ezért is kitűnő és megbecsülhetetlenül tanulságos jogi tudományt képez, Simult és alkalmazkodott is a korhoz és fejlődhetik ezentúl is. Ezt csak az tagadja, ki nem ismeri az egyház-jogot.

Különben be kell vallanunk, hogy a katolikus vallás még eredeti alakjában is jobban beillenék a mostani korba, mint a sokkal régibb zsidó vallás.

A református vallásról nem is kell szólanom. Ennek már keletkezése oly fejlődés volt, hogy ezen vallás évszá-

zadokig, talán évezredekig meg maradhat mostani alakjában.

A zsidóvallásnak bizonyára vannak rendelkezései, melyeknek megváltoztatása sok haszonnal járna; erre még majd szintén visszatérek azért, mert tudom, hogy ez iránt éppen azok agyában, kik a zsidó vallásban látják a bajt, a legsötétebb fajta homály uralkodik. Most csak ismétlem, hogy a zsidóvallás – még oly formában is, a hogy a legorthodoxabb galicziai zsidó tartja – a legszigorúbb keresztény erkölcsbíró kritikáját is kiállja, és minden józan eszű ember tudja, hogy ámbár a középkorban az antisemitismus a külföldön vallási türelmetlenségből eredt, most csupán a zsidók vallása miatt seholsem volna antisemitismus és legkevésbé hazánkban, hol – a kivételektől eltekintve – még a legrégebb időkben sem a vallás volt az antisemitizmus oka.

A. mi függetlenségi pártunk manifestumának a zsidó kérdésre vonatkozó része, mely a zsidó kérdés megoldásának módját a vallás reformálásában látja, oly férczmunka, melylyel nem érdemes foglalkozni. Hogy oly férfiak, mint kik a manifestum e részét fogalmazták, ily esztelenséget tehettek, csak abból magyarázhat meg, hogy „a kecske is jól lakjék, a káposzta is megmaradjon” elv szerint jártak el.

Az antisemita fajtáinak felsorolásában meg kell említeni azokat, kik a zsidó ifjoknak a tudományos pályákra való tódulását nézik rossz szemmel. Ezek aztán szidják a „zsidó sajtót”, a sok zsidó ügyvédet, doctort stb. Nem tagadható azonban, hogy e tekintetben is, mint sok más tekintetben, sokkal tisztességesebb a magyar antisemitizmus mint a német, azaz hogy jobban mondva: a magyar közvélemény nem engedi annyira elfajulni az antisemitismust. Németországban pl. a kitűnő zsidó tudósokat, írókat, egyetemi tanárokat szintén mint a zsidó elhatalmasodás jeleit emlegetik. A mi antisemitáink inkább tagadják, hogy

zsidó jeleseink is vannak, mert talán ők sem tartják bűnnek vagy legalább tudják, hogy más nem tartja bűnnek, ha valaki zsidó létére a magyar tudományt vagy szépirodalmat gazdagítani meri.

Antisemiták még egy főbb, de kihalt vagy „átképződött” fajtáját kell megemlítenem. Ezt azok képezték, kik azért haragudtak a zsidókra, mert nem magyarosodnak. Es agyonvágta őket a statistika. Requiescant in pace! Vagyis a Borsszem Jankó műfordítói szerint Γ nyugodjanak a páciban!

Van még több apróbb fajtája is az antisemitizmusnak. Az egyik fukarnak, a másik pazarlónak, fényűzőnek, a harmadik szemtelennek, tolakodónak, gyávának stb. stb. tartja a zsidót.

Az antisemita fajta-tan e fejezetében meg kell még jegyezni, hogy az elsorolt fajták nincsenek úgy elkülönözve egymástól, hogy egy antisemita individuum több fajtába ne tartozhatnék, sőt legtöbb antisemita jure equali több fajtába vagy plane valamennyi fajtába besorozható.

Az antisemitizmus végre is egy érzületből származott, vagy egy érzületté lett. Ez az érzület a zsidók ellen való *anthipathia*.

Ez meg van a népben is. Ezért antisemita a nép nagy része. Es ez: a nép, a nép antipathija a zsidók ellen, – ez fáj nekem legjobban.

* *
*

Vegyük sorba az antisemiták elsorolt fajtáit, illetve az azok által a zsidók ellen felhozott vádakot is keressük, hogy mi bennük az igazság? Bene notandum: azt keressük, hogy mi az igazság és ne elégedjünk meg annak kimutatásával, hogy mi bennük a valótlanság.

Az amerikaiak ezzel a kitűnő kérdéssel szokták megkezdeni a vitatkozást: *What is the truth about?* Mi a dologban az igazság? Mi nálunk akár az országgyűlésen vagy máshol elmondott polemikus beszédek, akár a hírlapokban napvilágot látó polemicus cikkek elé bátran azt lehetne címnek írni, hogy „mi az igaztalanság?” Nem az igazságot keresik, hanem az igazságtalanságot a mások állításaiban. Igaz, hogy a tévedések megczáfolása nagyon helyes dolog és az igazság kimutatásának szükséges segédeszköze, de a mások állításaiban csak a tévedéseket keresni, az igazságokat pedig elhallgatni, sőt lehetőleg „láthatatlanná” tenni, mint nálunk szokásos, nagyon helytelen és káros eljárás.

A ki az antisemiták vádjában csak az igazságtalanságokat keresi, nagyon könnyen megtalálhatja azokat és egypár „slágerrel” könnyű szerrel „agyon is vághatja,” de ha azt hiszi, hogy ezzel a zsidóknak jó szolgálatot tett, nagyon téved. Különösen ily nemű kérdésben, mint a zsidókérdés, csakis az igazságtalanságoknak és az igazságoknak a felderítése tehet jó szolgálatot. Ily szempontból fogom én most röviden elemezni, az antisemiták különböző vádjait.

Az első vád az, hogy a zsidók elpusztították az országot.

Ez tiszta valótlanosság. Ebben egy csepp igazság sincs. Hogy nincs benne igazság, többféleképpen be lehetne bizonyítani. De eszembe jut egy adoma, mely arra bír, hogy ezzel a váddal röviden bánjak el.

Egy püspök hivatalos körútja alkalmával egy falu szélére érkezvén, bosszankodva tapasztalta, hogy nem szólnak a harangok. Meg is kérdezte rögtön az őt fogadó küldöttség szónokától, hogy mért nem harangoztak elébe.

„Több okból méltóságos uram,” – felelt ez. Először nincsen harangunk ...

„A többi ok elsorolását elengedem” – vágott közbe a püspök.

Hát az antisemiták azon vádja, hogy a zsidók elpusztították az országot, szintén több okból nem igaz.

Először, mert az ország nem pusztult el azt hiszem, a többi ok felsorolása felesleges.

A másik vád, hogy a zsidók most pusztítják, az országot.

Hát az ország nem csak hogy nem pusztult el, hanem jóléte, gazdagsága határozottan nagyon nagy mérvben gyarapodott és gyarapszik. A ki ezt tagadja, vagy tudatlan vagy népcsaló. A magyar nép soha sem élt jobban mint most. A magyar nemzetnek soha sem volt annyi jövedelme mint most.

Tessék megkérdezni a temporis acti laudatorokat, hogy hogyan élt a nép ezelőtt mit evett, milyen volt lakása, hogyan ruházkodott és mit eszik most, milyen a lakása most, mint ruházódik most?

Hogy a panaszok most nagyobbak és sűrűbbek mint ezelőtt, azt részint a nagyobb igényeknek részint a demokratikus képviselőnek kell tulajdonítani.

Tudom, tudja mindenki, hogy a jólét növekedése nem oly gyors, mint a legújabb kor kultúrájának vívmányainál fogva lehetne, de hogy az ország elpusztult vagy hogy pusztul, azt csak oly ember állíthatja jóhiszeműleg, ki a közgazdaság tudományában teljesen járatlan és e mellett még gondolkodni sem tud, mert a pusztulás és vagyonosodás megkülönböztetéséhez nem kell nagy tudomány, – elég egy kis józan ész.

A magyar nemzet vagyonosodott. Vagyonosodtak úgy a zsidó mint keresztény tagjai. Az tény, hogy a zsidók sokkal nagyobb arányban vagyonosodtak mint a keresztények.

Mi az oka?

Istóczy és hívei e kérdésre így felelnek: a zsidók

uzsoráskodnak és csálnak, csálnak mindenféleképen: csálnak a vásárlásnál, csálnak az eladásnál; a korcsmárosok felhasználják a nép gyengéit, dupla krétával írnak, végre ház és föld az övék lesz stb. stb.

Nem tagadom, hogy sok zsidó van, ki az uzsoráskodást, csalást, dupla krétával írást stb. nem utálja, de meg vagyok győződve, hogy ha a magyarországi zsidók kezében most annyi vagyon volna, mint a mennyi zsidók által uzsora, csalás stb. stb. által szerzettetett, – nem volna Magyarországon zsidókérdés, vagy ha volna is, szakasztott mása volna annak a kérdésnek, melyet a képviselőházban legutóbb Polonyi Géza vetett fel, t. i. a – vándorczigányok kérdésének!

Mi tehát a zsidók kiválóan nagy aránya vagyonosodásának oka!

Egy szóval meglehet rá felelni:

A hitel.

Nem akarok itt a hitel közgazdasági jelentőségéről dissertálni. Hanem ajánlom mindenkinek, hogy olvassa el Horn Ede könyvét a bankok teoriájáról és aztán gondolkozzék a zsidók vagyonosodásának okáról.

A Horn Ede hitele szerezte a zsidó vagyont. Az a nagy kár, hogy Magyarországon túlnyomó részben csak a zsidók bírnak ez idő szerint oly számító élelmességgel és vállalkozási szellemmel, mint a minő a hitelnek, mint a gazdálkodás nagyszerű tényezőjének felhasználásához szükséges. Hisz például tagadhatatlanul legfontosabb osztályunk a földbirtokos osztály annyira nem érti meg a hitel közgazdasági mivoltát, hogy a földbirtok eladósodásáról ez idő szerint mint calamitásról beszélünk és igazunk is van, midőn így beszélünk.

Ezért szeretem én mint e magyar hazának fia az antisemitismust. Csak maradjon mindig szőnyegen. Csak beszéljenek mindig róla. Istóczy, Ónody és Simonyi urak

szónoklatai, a „Függetlenség” cikkei nagyon keveset ártanak. Az igazság hamarabb fel fog derülni, ha a kérdés folyton szőnyegen lesz. Vagy talán csakis így derülhet fel, ha a kérdés mindig szőnyegen lesz. A mostani kor, melyben a közgazdasági kérdések vannak előtérben, a cultura feltartóztatlan terjedése és gyarapodása és a magyar nemzet annyiszor kipróbált józan értelme az igazság felderülését bizonyára siettetni fogja. És ezen igazság felderüléséből az egész országnak nagy haszna lesz.

Az antisemitismusnak azért is örülök – és leginkább mint zsidó – hogy azon aránylag nagyon csekély számú hitsorsos uraimékra, akik igazán embertársaik csalásával, uzsorával vagy dupla krétával akarnának boldogulni, jobban reájuk forduljon a figyelem és gyalázatos mesterségüktől elrettentessenek.

That is the thruth a b o u t .

Áttérek a földbirtok zsidó kezekbe futásának kérdésére.

Miután a zsidók a hitel felhasználásánál fogva kiváló mérvben vagyonosodtak, világos, hogy a midőn a régi földbirtokos nem tudta tovább megtartani birtokát, sok esetben zsidó lett a tulajdonos.

Apponyi Albert grófot ez fájdalommal tölti el. Mint már az előbbi fejezetben meg is esküdtem reá, a földbirtok egy részének zsidó kézbe átmenetele nekem is fájdalmat okoz. Nem azért, mert az új birtokosok zsidók, hanem azért, mert a régi tulajdonosok elvesztették régi birtokukat, jobban mondva: mert ezek úgy gazdálkodtak, hogy el kellett veszteniök birtokukat.

Tudjuk, hogy a magyar földbirtok zsidó kézben levő része nem kis telkek összevásárlása útján ment át a zsidók birtokába, hanem legnagyobb része ezelőtt is nagy vagy középbirtok volt. El kellett ezeket veszteniök régi birtokosaiknak? Voltak valaha, olyan viszonyok Magyarországon, hogy egy nagy vagy középbirtokosnak saját

hibáján kívül el kellett vesztenie birtokát? Sohasem voltak.

Apponyi Albert gróf úr jól ismeri a magyar gentry és a nagy birtokosok viszonyait. Könnyen megtudhatja majdnem minden esetben a birtokváltozás okát, Ez fáj nekem, hogy a magyar nemzet egy sokkal jobbra hivatott része így gazdálkodott.

Nem tarthatom azonban helyesnek, ha a nemes gróf a birtok változásokról oly hangon beszél, hogy a volt földes urakat a valóságos martyrium színébe n látszik feltüntetni és a birtokváltozás teljes ódiumát a zsidófelekezetre hárítja. A tivornyák, pazarlás és kártyaasztalok hőseit nem helyes dolog martyroknak feltüntetni.

Mért nem mentek át a gróf úr birtokai zsidó kézbe? Mért nem v é g z e t t földesurak: Tisza Kálmán, Szapáry Gyula gróf, Kemény Gábor báró, Széchenyi Pál gróf stb.

Mert jövedelmeik és kiadásaik közt megtudták tartani a helyes arányt.

Nagyon kívánatos, hogy a végzett földesurak száma ne szaporodjék tovább és ne mehessen át több földbirtok zsidó kézbe De hát ez nem a z s i d ó k t ó l függ!

Az t h i s z e m , ez az igazság.

Következnek a számár antisemiták: azok, kiknek a zsidó vallás nem tetszik.

Már az előbbi fejezetben megjegyeztem, hogy a zsidó vallásnak vannak rendelkezései, melyeknek megváltoztatása nagyon h a s z n o s volna, de biztosan tudom, hogy egy antisemita sem azokra a rendelkezésekre gondol, mikor a zsidó vallás reformálását követeli, vagy legalább nem a z é r t akarja azokat megváltoztatni, a miért én a megváltoztatást hasznosnak vélem.

Meg kell jegyeznem, hogy a világért sem akarok itt valami reformtervet közrebocsájtani és hogy nem tartozom azon nevetséges emberek közé, kik egy nagy és több ezer éves vallás reformálásáról mint valami épület átalakításáról

vagy reparálásáról beszélnek vagy (mi még nevetségesebb) – elmélkednek: – hanem igen is a zsidó vallás azon intézkedéseit akarom röviden megjelölni, melyeknek megváltoztatásába a zsidók túlnyomó nagy része könnyen belenyugodnék Belenyugodnának nemcsak az u n. vallástalan zsidók, hanem azok is, kik különben a vallás külsőségeit is szigorúan megtartandóknak vélik.

A zsidó vallás e megváltoztatható tételei azok, melyek nagyon – drágák, azaz, amelyeknek követése sok osztrák értékű forintokba kerül.

Minden zsidó tudja, hogy a „kóser” és „tréfi” megkülönböztetését és a húsvétot értem.

Az előbbiről nem szükséges szólni. Mindenki tudja, hogy a közönséges „polgári” „kóser” háztartás sokkal, nagyon sokkal drágább mint a hasonló minőségű „tréfi” háztartás.

Az a zsidó család, melynek 1000-1500 frt évi jövedelme van, sokkal nyomorúságosabban él, ha „kóser” háztartást tart, mint az ugyanazon jövedelmű keresztény család

A zsidó húsvétról a keresztények általában csak annyit tudnak, hogy „hét napig” csak kovásztalan étkekkel szabad élnük.

De csak kevés keresztény ember látja a szegényebb zsidó családfők homlokán ama nehéz gondokat, melyeket a húsvét közeledtekor a rendkívüli kiadások szükségessége okoz.

Mert tudd meg kedves keresztény olvasóm, hogy az a maczes, melyet nekünk zsidóknak a te téves értesülésed szerint hét napig, de a mi szomorú tudomásunk szerint minden istenadta esztendőben kilenczedfél napig azért kell ennünk, hogy el ne feledjük ama kétségtelenül epochalis eseményt, hogy őseink „száraz lábbal” mentek át a vörös tengeren, – az a maczes drága portéka ám! legfeketébb fajtája is sokkal drágább mint a legfihébb kenyér.

Tudd meg továbbá, hogy ámbár ez a maczes kávéba aprítva csak megjárja valahogy, a levesbe pedig pompás

gombócokat csinálnak belőle Hebron el- és el nem hervadt rózsái, – ez a maczes a kenyér helyét csak a teoriában pótolja, de a gyomorban nem; az éhenhalástól vagy a nagymérvű lesoványodástól tehát mi zsidók a húsvéti szent ünnep alatt csak úgy menekülhetünk, hogy a kenyér hiányát más tárca-lapító ételekkel pótoljuk.

Tudd meg végre, hogy a húsvéti diéta nem csak abból áll, hogy a kenyér helyébe a maczes lép, hanem a többek közt az is megkívántatik, hogy semmiféle oly edény ne legyen a húsvét tartania alatt a házban, mely valaha kovászos dologgal érintkezett vagy érintkezhetett. El kell tehát az összes konyhai berendezést távolítani a legutolsó fakanálon kezdve a leveses tálig. Ezért minden zsidó háztartásban két teljes konyhai berendezés van. Az egyik minden évben kilenczefél napig használtatik, aztán az egész esztendőben fenn a padláson egy vagy két ládába pakolva nyugszik babérain. Hány szegény fiatal házaspárnak okoz ezen „húsvéti edények” beszerzése súlyos gondokat?

Merem állítani, hogy a zsidóság túlnyomó része scrupulus nélkül földadná az említett drága vallási szokásukat.

Az ez irányban való agitáció vagy zsinat összehívása azonban határozottan helytelen dolog volna.

Meg fog e kérdés rövid idő alatt magától oldódni. A zsidók elszigeteltsége idején a zsidó közvélemény átalakulására egy századnak sem volt oly hatása mint most egy évnék.

Nem nagyon messze van az az idő, midőn a zsidók túlnyomó nagy része be fogja látni, hogy ő neki sem okvetlenül kell a lúdzsír, ha József főherczeg paprikás szalonnát früstököl és e mellett – hál' Istennek – állandóan viruló egészségnek örvend.

Menjünk tovább: azokhoz az antisemitákhoz, kiknek a zsidó fiatal embereknek a tudományos pályára való tödulása nem tetszik.

Nekem nagyon is tetszik.

Felekezetemnek ez a legszebb jellemvonása. Erre büszke vagyok.

A zsidó szülőket jellemzi a gyermekeik iránt való önfeláldozó szeretet.

Ezen tény miatt a zsidó fajt gyűlölni vagy plane üldözni akarni, enyhén szólva: gonoszság vagy butaság.

Nagy tévedésbe volna az, a ki azt hinné, hogy a midőn a zsidók ellen emelt vádakát megczáfolta, azoknak alaptalanságát kimutatta: az antisemitismust megsemmisítette.

Az antisemitismus a legtöbb emberben csak érzelem, nagyon kevésben csak meggyőződés, sokban mindkettő.

A zsidók *ellen* emelt vádaknak tanulmányozása nagyon tanulságos. Különösen érdekes és érdemes a zsidók gazdálkodására vonatkozó vádak vizsgálata. Ebből úgy a zsidóságra, de méginkább a keresztényekre nagy haszon háromolhatnék és meggyőződésem szerint fog is háromolni, mert az antisemita kérdés remélhetőleg még sokáig szőnyegen lesz és tárgyalása nemsokára elhagyja azt a nevetséges medret, melyben most az országgyűlésen és másutt folyni szokott.

A zsidó gazdálkodás és vagyonosodás a legnagyobb nemzetgazdának méltó elmélkedési tárgyal szolgálhat.

Az igazság felderítése az antisemitismust mint meggyőződést kétségtelenül tönkre teszi. En a zsidó gazdálkodásnak és vagyonosodásnak alapjáról és eszközéről csak per tangensem írtam. Más helyen kell arról tüzetesebben beszélni vagy írni.

A kérdés tüzetes megvizsgálása ki fogja deríteni, hogy a zsidó gazdálkodásból mennyi haszna van a zsidóknak és mennyi az országnak.

Mert hát Portugáliában pl. nincsenek zsidók. Ott nem szipolyozzák a népet. Az oportói angol consul legutóbbi

jelentésében mégis azt olvasom, hogy a portugál földművelők legnagyobb része oly kenyeret eszik, mely $\frac{1}{8}$ részben rozs-lisztből $\frac{7}{8}$ részben k u k o r i c z a - l i s z t b ől áll.

„Egy kicsit erős diéta” jegyzi meg erre egy amerikai gazdasági lap – egy oly országban, melyben a narancsfa pompásan virágzik.”

A mi az antisemitismust mint érzelmet illeti, az is csak úgy változhatik meg, ha a kérdés még sokáig előtérben lesz. És az én meggyőződésem szerint meg fog változni a zsidók és különösen a műveltebb zsidók azon magatartásánál fogva, a melyet a kérdés szőnyegen létele már csekély részben megteremtett, de nemsokára általános meg fog teremteni.

A zsidó kérdés remélhetőleg nem fog a szőnyegről lekerülni mindaddig, még a legjobb módon meg nem oldódik.

Nagyon sajnálatos volna, ha valamely előre nem látható oknál fogva az antisemitismus is oly hamar kimenne a divatból mint a nótája: a „zickzene-zakczene” kezdetű lelkesítő dal.

Ezt kiszorította a:

Csicsóóóóóé galambom stb. stb.

Átkozom is érte a compositorát.

*

Én férfiúi szívem szeretetének és hű ragaszkodásának teljes erejével csüggök felekezetemen.

Isten látja lelkemet: Nemcsak mondom, hanem Őszintén érzem is, hogy büszke vagyok arra, hogy zsidó vagyok, valamint büszke vagyok arra, hogy magyar vagyok.

És a zsidóság elleni antipathiának leghatalmasabb ellenszere az volna, ha minden műveltebb zsidót megszállna ez az érzelem és ennek illő módon (nem hetvenkedve, hanem inkább magatartásával) kifejezést adna.

Hanem úgy vagyunk vele, hogy ha valamely zsidó

ezt ma kijelenti, – nem hiszik el neki és a legtöbb esetben – igazuk is van azoknak, kik nem hiszik el.

Blasel Bécsben egy időben hatalmasan persiflálta az ilyen kijelentéseket, így szavalván a Carltheaterban:

Büszke vadjok, hoid zsidó vadjok.

Mért vadjok bhöszkhee?

Merth ha nem vadjok is böszke, akkor is zsidó vadjok.

Ezer a phízér bhöszke vadjok.

A gyengébbek kedvéért a német-zsidó jargont magyar-zsidó Szemlére, akarom mondani jargonra fordítottam le.

Alásan bocsánatot kérek a Magyar-Zsidó Szemléltől. Nem malitia okozta a lapsust, hanem az, hogy ez az igazán talpraesett folyóirat folyton a fejemben van, midőn a zsidókról írok.

Mert ha a Magyar-Zsidó Szemle nem fog hiányozni egy műveltebb magyar zsidó asztaláról sem, hatalmas eszközévé válik a zsidók ellen való anthipathia megszüntetésének.

Felteszem persze, hogy a Magyar-Zsidó Szemle jól fogja felfogni feladatát és nem annyira az antisemitákkal foglalkozik mint a – zsidókkal Ezekkel kell beszélni, ha az antisemitismust mint anthipathiát meg akarjuk szüntetni.

Hogy állt a legközelebbi múltban és hogy áll jó részben még jelenleg is a műveltebb zsidók önérzete?

Úgy, hogy restelik, illetve restelték zsidó vallásukat.

Kelthet az ilyen felekezet sympathiát maga iránt?

Nem is érdemelné meg!

A mióta az antisemitismus felütötte fejét, ez irányban is örvendetes változást lehet tapasztalni. A zsidók kezdik felekezetüket nem restelni, hanem védelmezni.

Én egy nagy keresztény társaságban láttam azt a hatást, melyet a Wahrmann Mór országgyűlési képviselőnek a pesti zsidó hitközség elnökévé való választatásakor tartott beszédje tett.

Ez a beszéd maga erős csapás volt a zsidók elleni antipathiára.

M e z e y Ernő iránt hálás lehet a magyar zsidóság. Már maga az a tény, hogy a képviselőházban oly kiváló b u z g a l m a t fejtett ki felekezetének védelmében, sokat használt a zsidóságnak, maga számára pedig még ellenségei tiszteletét is megszerezte.

Hogy a zsidóságban a felekezeti önértet hiánya eredeti hiba volna, senki sem mondhatja. Hisz az Isten választott népe volnánk?!

Az önértetet az ezredéves elnyomás sorvasztotta el a zsidókban. Fel kell annak ismét ébredni!

És én meg vagyok győződve, hogy a mostani antisemitismus elementáris erővel fogja előmozdítani ez önértet felébredését.

Az ezelőtti lappangó antisemitismus nem volt alkalmas ez önértet felébresztésére.

Hiszen akkor a zsidók nem azt kívánták, hogy elismerjék és tiszteljék az ő felekezetüket, hanem hogy ignorálják, ne említsék.

Ha valahol a „z s i d ó” szót kiejtették, a jelenlévő zsidók sértve érezték magukat. Ezt zsidó „érzékenység” nek szokták nevezni. Keményebb szót érdemelne.

Emlékezzünk csak vissza – hiszen nem régen volt, hogy midőn Istóczy első beszédeit tartá a képviselő házban, mily óriási hatást tettek azok már az által is, hogy minden mondatban előfordult a „zsidó” szó.

Most már éppen nem szokatlan ez a szó. Sőt a legmegszokottabbak egyike. Ez már nagy haladás.

Az én meggyőződésem szerint az antisemita agitátorok, a zsidók és ez által az ország javára dolgoznak. Csak agitációjuk indoka tart vissza attól, hogy köszönetet szavazzak nekik.